

Секція І.
ПИТАННЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ У ЖИТТІ І ТВОРЧОСТІ
СВЯТИТЕЛЯ ЛУКИ (В. Ф. ВОЙНО-ЯСЕНЕЦЬКОГО)

Величко О. Б.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
velichko.olena@ukr.net

**СВТ. ЛУКА (В.Ф. ВОЙНО-ЯСЕНЕЦЬКИЙ) ПРО ДЖЕРЕЛА НАШИХ
УПЕРЕДЖЕНЬ У ПИТАННІ ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ НАУКОЮ ТА
РЕЛІГІЄЮ**

У переліку мислителів-науковців постать святителю Луки Войно-Ясенецького займає особливе місце, бо ж увійшов він до пам'яті нащадків ще й образом турботливого пастиря та богослова, своєрідним символом єднання двох світів: науки та релігії.

Як наука, так і релігія є формами суспільної свідомості, кожна з яких зорієнтована на відповідну сферу людської діяльності зі специфічними принципами, методами її організації, мовою і типом мислення. Для святителю Луки наука і релігія постають, передовсім, як "дві потреби людського духу" [1, с. 642]. Проте, у сучасному постмодерному світі все гучніше звучить голос адептів протистояння релігії та науки, для яких самоочевидною видається теза: наука суперечить релігії. Пошуку відповідей на питання, стосовно джерел формування такого упередженого переконання про непримиренність протиріч між наукою та релігією і перспективи його подолання, як цілі прагнень людського духу, святий присвятив дві роботи: "Дух, душа і тіло" та "Наука і релігія". Ґрунтовний аналіз причин та наслідків вище згаданого упередження знаходимо в останній із вище згаданих робіт. Таких причин він виділяє кілька. Зупинимось на них.

1. **Поверхневі знання.** Найвагомим джерелом упереджень, що впливає на формування такої контроверзи, святий називає відсутність глибоких і фундаментальних як наукових знань, так і знань із сфери релігії. За тим, він апелює до думки Френсіса Бекона: "Знання веде до Бога, а напівзнання – віддаляє від Нього"¹ [1, с. 643]. І особливо це стосується філософії, а саме того розділу, наполягає святий, який "...безпосередньо відноситься до цього питання, тобто теорії пізнання, або ґносеології" [1, с. 643]. Звідси формулюється висновок: "Напівзнання – то є бич нашого часу" [1, с. 643]. Глибоко не осмисленим, або ж забутим для частини сучасників видається положення, запропоноване ще І. Кантом, за яким, як пише святий Лука, "...теоретичний розум однаково безсилий і довести і спростувати буття Бога, безсмертя душі і свободу волі. Ці об'єкти і ці питання тому і називаються трансцендентними (що виходять за межі науки)" [1, с. 643]. Нажаль, але у пошуках відповідей на ці питання апеляції до розвідок І. Канта, Л. Бергсона, М. Лосського або ж В. Соловйова аж ніяк не впливають на стан справ. Мова йде

¹ Для порівняння: "... поверхнева філософія схиляє розум людини до безбожництва, глибини ж філософії звертають уми людей до релігії". [Ф. Бэкон, Соч. в 2-х тт, т.2-й, Опыт XVI "О безбожии". – М.: "Мысль", 1972, с.386].

про важливість формування у сучасної молоді цілісної картини світу, для якої на часі більш актуальним видається не стільки те, як висловлена спікером думка співвідноситься з істиною, а те, наскільки вона є переконливою для аудиторії в її риторичності та вмінні володіти комунікативними навичками. То ж, за таких обставин, про яку науку і науковий світогляд може йти мова?

2. Заміщення об'єктивного суб'єктивним. Іншим, не менш вагомим джерелом упереджень, святитель називає і те, що “ми науку змішуємо з думкою вчених” [1, с. 644], яке, в основі своїй, співвідноситься з “ідолом театру” – з останньою групою помилок-перешкод на шляху пізнання із чотирьох виділених Френсісом Беконем. І тут мова йде не стільки про проблему достовірності наукового знання, скільки про тенденцію підміни, за якою думки вчених вже “...відображають не стільки об'єктивну природу, скільки смаки вчених...”. Закономірним наслідковим ефектом такого заміщення постає ситуація, коли ті думки “...простягаються в ту позамежну для науки область, де починається простір і для віри і для забобонів” [1, с. 644]. До того ж, пам'ятаймо, що наукова картина світу не є догмою і не є абсолютною істиною. Розвиток науки має нелінійний характер і далеко не завжди опирається на так звану “очевидність”. Особливо актуальним це твердження стає для тих, хто “...намагається з'ясувати елементи навколишнього світу, а не явища тих речей, які ми спостерігаємо” [1, с. 645]. Як результат: з часом у науковця формується такий стан світосприйняття, коли він вже не в силах “скинути ярмо чужої думки” і влади особливого нав'ювання, яке святитель Лука називає “гіпнозом наукової термінології” [1, с. 646].

3. Відірваність теорії від досвідного знання – практики. Про відірване від життєвих реалій пусте теоретизування, ще й помножене на амбіції вченого, в історії науки написано достатньо багато. Сутність його можна звести до простої тези: “Якщо факти знаходяться в протиріччі з теорією, то тим гірше для фактів”. Для прикладу тому, святитель Лука звертається до гучної історії, що стала відомою під назвою “трьох кліше” і була пов'язана з бажанням Геккеля виправдати свою еволюційну теорію. Згідно теорії Геккеля людина, мавпа та собака розвиваються із однакового зародку. Для переконливості своєї теорії, якій бракувало доказів, горе-вчений піддався спокусі і надав науковому співтовариству три негативи, які на ділі були одним, але надрукованим з різним натиском. Підробку виявив відомий ембріолог Вільгельм Гіс. Згодом, до Вільгельма Гіса приєдналися і інші вчені. Геккель спочатку виправдовувався, а за тим таки визнав факт фальсифікації.

Доброчесність вченого є не єдиною вимогою для усунення подібних наслідків. Не менш згубним, як відзначає свт. Лука, видається спроба осмислити та інтерпретувати релігійні знання науковцем, далеким від розуміння специфіку релігійних знань. До особливостей релігійних знань відносять поділ їх на 2 типи-групи: знання фактологічні і досвідні. Досвідні знання є первинними. В релігійному світі первинно значущим є саме те знання, яке є особисто пережите людиною. Ось чому, наполягає святитель, “...лише той, хто має цей досвід, може складати судження про релігію, а отже, і ґрунтовно вирішити проблему про ставлення її до науки. Адже про музику може судити лише людина, яка має музичний слух або смак, і зовсім недостатньо для цього

знати історію музики, теорію музики і навіть розумітися в нотах” [1, с. 646].

4. **Підміна, звуження або розширення змісту поняття.** Іще одну помилку, яку варто виділити окремим пунктом, відмічає святий Лука, апелюючи до вчення Сократа: “для забезпечення правильних висновків ми повинні вміти визначати поняття” [1, 642] і лише за тим порівнювати їх. Коректність порівняння вимагає чіткості у визначенні критерію. І тут, нерідко, з’являються проблеми. Якщо наука визнається як “система здобутих знань про спостережувані нами явища дійсності” [1, 642], отриманих уможливленим та досвідним шляхом, то релігія – це “відношення до Абсолюту”, “спілкування з Богом” [1, 643], тобто є чимось таким глибоко внутрішнім, сутнісним і стосується, передовсім, базових тверджень християнства: що Бог існує, а душа людини має особисте безсмертя. Звідси формується висновок святого Луки, який варто цитувати повністю: “А тепер скажіть, де у нашій науці - математиці, фізиці, біології, історії є твердження, що суперечать цим тільки що названим судженням – твердження загальноосвітні, об’єктивні, доведені, тобто наукові? Їх немає і не може бути по суті, тому що всі ці положення **стосуються сутностей**, які лежать поза компетенцією науки, **а не явищ**, які їй доступні” [1, 643]. Закономірно, що і “науковий” атеїзм, який веде непримиренну війну з релігією, сам, ґрунтуючись на недоведеному положенні про те, що Бог є фікцією, фактично, декларує догмат і лише вірить в те, що він декларує.

У якості підсумку резюмуємо: складно, але важливо знайти гармонію між базовими потребами людського духу: Істиною, Красою і Добром. Наука має справу лише з явищами і необхідність буття Абсолюту обґрунтовує лише логічно, естетика і мистецтво пізнає світ і розгортає ідеальне буття за допомогою образу, а релігія з’єднує все воедино, відкриваючи шлях до спілкування людини з Богом. Бо ж, як писав науковець і святий Лука Войно-Ясенецький: “Ми звикли думати, що ніби знання сильніше віри, яка знаходиться в основі релігії. Але насправді саме віра надає силу знанням... (і)...лише внутрішній релігійний досвід допоможе вам переступити через поріг між явищем і сутністю, необхідністю і свободою” [1, 649].

Література:

1. Войно-Ясенецький В.Ф. (Архієпископ Лука) Наука и религия. Очерки гнойной хирургии. М. – СПб.: ЗАО “Издательство БИНОМ”, 2000. – 704 с.

Крицький О. В., Сухова Н. М.,

НМУ імені Богомольця,

Національний авіаційний університет,

gelovk@gmail.com, n.s.nikas@meta.ua

В. Ф. ВОЙНО-ЯСЕНЕЦЬКИЙ ПРО ВЗАЄМОЗВ’ЯЗОК НАУКИ ТА РЕЛІГІЇ

Двадцять років нового століття є періодом стресових змін планетарного масштабу. Людство зіткнулося з багатьма природними, економічними,